

GOVOR Odstupajuće rektorce, prof.dr.sc. HELENE JASNE MENCER NA DIES ACADEMICUS 2006.

Gospodine rektore, poštovani uglednici i uzvanici, dragi profesori i studenti, gospođe i gospodo!

Na početku 338. akademske godine, slaveći Dan Sveučilišta, ugodna mi je dužnost, ali i veliko zadovoljstvo što se ovom prigodom imam čast još jednom obratiti uglednom skupu, dan prije nego li ću odstupiti s časne i ugledne dužnosti rektorce dragog nam Sveučilišta i rektorske insignije predati novoizabranom rektoru.

Nedavno, uvečer, razmišljajući što mogu ili trebam ponuditi auditoriju u svom govoru za Dan Sveučilišta 2006., listala sam zbirna godišnja Izvješća o radu i Redove predavanja što se svake godine pripremaju fakulteti i akademije i dostavljaju svom izdavaču i glavnom uredniku – Sveučilištu. Listala sam i prigodne brojeve Sveučilišnih vjesnika u kojima Rektorski kolegij, nakon svake akademske godine u mandatnom razdoblju, u prigodi Dies Academicus objavljuje izvješće uprave Sveučilišta o radu na razvoju Sveučilišta.

Prepoznavala sam glasove svojih prorektora kako izvješćuju o radu na poslovima koje smo poticali i koordinirali. Čula sam samu sebe kako odišem optimizmom i vjerom u snagu koja pokreće sveučilište, naše Sveučilište, instituciju koja odgaja i razvija racionalna intelektualna bića, oštra, analitička, kritička i kreativna duha, sposobna za spoznavanje, razlikovanje i povezivanje odnosa između čovjeka, prirode i događaja, bića sposobna za promišljanje i zaključivanje o idejama, stvarima i procesima u vremenu i prostoru. Takva su bića osnovna pretpostavka za daljnji razvoj znanosti, napredak kulture i društva, tehnike i gospodarstva. Takvo sam Sveučilište zamišljala na početku svog mandata, takvo Sveučilište sanjam i danas!

U godišnjim izvješćima o rezultatima rada, u zaključcima s brojnih sjednica, radionica i stručnih skupova, u deklaracijama i samoanalizama te izvješćima stručnjaka koji su vrednovali naše

institucije nalazimo mnogo brojne činjenice, podatke, kvalitativne i kvantitativne opise, sugestije, djelomične kritike pa i pohvale. **Ono što manjka jest sustavna analiza rezultata, stručna i znanstvena interpretacija i usporedba podataka te sinteza rezultata u obliku dijagrama, tablica, histograma i funkcija raspodjele veličina za svaku sastavnicu na temelju kojih bi se trebali razviti daljnji pravci, metode i mehanizmi razvoja Sveučilišta u svim područjima njegova djelovanja.** Manjka, dakle, sustavan pristup obradi podataka, **manjka projekt koji bi osigurao infrastrukturu i stručnjake u području razvoja Sveučilišta kao što je to na modernim i uspješnim sveučilištima u svijetu.**

Program rektora za novo mandatno razdoblje nije samo probudio nadu u ostvarenje takvog projekta, nego je rektor, prema mom osobnom mišljenju, iako u kratkom vremenu, već poduzeo korake koji pokazuju jedini ispravni pristup razvoju. On temelji se na analizi dosadašnjih podataka, daljnjem istraživanju, iskustvu i znanju kako bi se mogli odrediti daljnji pravci razvoja Sveučilišta i promijeniti ili zadržati smjer kretanja, metode i mehanizmi u procesu razvoja Sveučilišta.

Uljuljana u sjećanja na svečane sjednice Senata na Danima Sveučilišta i razmišljajući o stvarnim brojkama i podacima navedenim u izvješćima fakulteta, akademija i Rektorskog kolegija, trgnula sam se i pomaknula s ruba sna i jave i u trenu odlučila što ću prirediti za Dies Academicus 2006.

Za sustavan analitički i sintetski pristup nemam sada dovoljno vremena, niti bi ova svečanost za to bila mjesto da je projekt koji zamišljam i realiziran, **ali osobni kritički osvrt.** Stoga sam ovaj prilog današnjem Danu organizirala tako što sam se, u skladu sa svojim rektorskim programom od prije četiri godine, osvrnula na tri bitne tematike od važnosti za budućnost Sveučilišta:

- ustroj Sveučilišta,
- financiranje i
- Bolonjski proces (studente i nastavu) te

definirala (1) tadašnje stanje, potom (2) osnovni cilj koji smo predvidjeli da će Sveučilište postići i dostići u pojedinim svojim djelatnostima i segmentima, a zatim (3) stanje koje smo postigli do ovog trenutka, usput ponekad komentirajući ukratko izazove, otpore i prepreke na putu kojim smo se uspinjali.

Osvrt na ustroj Sveučilišta

(1) Kakvo je bilo početno stanje?

- Naslijeđena, fragmentirana organizacija predstavljala je ograničenje u procesu uključivanja Sveučilišta u europske sveučilišne integracije.
- Prema modernoj i naprednoj definiciji institucijske autonomije u akademskim, financijskim i organizacijskim pitanjima Sveučilište nije bilo autonomno.
- Resorno Ministarstvo mimoilazilo je u svojim odlukama Rektorat i komuniciralo izravno s dekanima i o pitanjima koja su se ticala cijele akademske zajednice.

(2) Što je bio osnovni razvojni cilj?

- Bio je autonomno i funkcijski integrirano Sveučilište, jer samo ona sveučilišta koja imaju mogućnost definiranja svoje zadaće i prioriteta, koja samostalno donose svoje strateške odluke, koja dodjeljuju novčana sredstva imajući na umu čitavu instituciju mogu se nazivati autonomnim.

(3) Što smo postigli?

- Sveučilište je usvojilo Statut i novu ustrojbenu i upravljačku, trofaznu strukturu; preko novog sastava Senata i vijeća područja započinje funkcijska integracija u osnovnim djelatnostima, (studijskim programima i istraživanjima).
- Započela je i ustrojbeno integracija koja se očituje u raspodjeli ovlasti i odgovornosti u više razina.
- Izabran je Rektorski kolegij u širem sastavu, kao operativno poslovodno tijelo.

- Temeljem novog sveučilišnog Statuta u sveučilišni sustav uključeni su Nacionalna i sveučilišna knjižnica i Sveučilišni računski Centar.
- Autonomija Sveučilišta, tj. pravo i odgovornost sveučilišta da samostalno odlučuje o unutarnjoj organizaciji i upravljanju, poštivana je od zakonodavne vlasti.
- Prva iskustva su pozitivna i osnova su za daljnja poboljšanja;

Očito se može zaključiti da je sustav bolji u legislativnom smislu nego u primjeni. Inertnost i parcijalni interesi bile su i jesu osnovne prepreke za ubrzanje procesa funkcijske integracije.

Toliko o ustroju!

Osvrt na financiranje

(1) Kakvo je bilo početno stanje?

- Vladajuće shvaćanje, možemo reći tradicionalno vladajuće shvaćanje, bilo je takvo da su izdaci za visoko obrazovanje reproduktivna potrošnja za koju, stoga, proračunske izdatke po definiciji treba smanjivati.
- Visina državnih sredstava dodjeljivala se prema «povijesnoj» metodi, što je reproduciralo zatečeno stanje, nije bilo razvojno, ali zato najčešće i nepravedno.
- Sveučilište nije imalo financijsku autonomiju.

(2) Što je bio osnovni razvojni cilj?

- Izdatke za znanost i visoko obrazovanje shvatiti kao dugoročnu investiciju u gospodarski i društveni razvoj, što iz osnove mijenja logiku financiranja i dugoročno pretpostavlja veća državna izdvajanja za financiranje znanosti i visokog obrazovanja na državnoj razini.
- Osnovni izvor financiranja i dalje mora biti državni proračun, ali je nužno odrediti kriterije državne dodjele sredstava i model državnog financiranja
- Treba izračunati stvarni trošak studiranja po studentu i prema vrsti studija, uz primjenu općepriznatih standarda kao osnove za model državnog financiranja.

- Odrediti cijenu studija za one koji plaćaju sami, tzv. «školarine».
- Postići financijsku autonomiju prema naprednoj definiciji, prema kojoj Sveučilište ima pravo i odgovornost samostalno odlučivati o predlaganju i ustanovljavanju proračuna unutar ograničenih vlastitih sredstava, o financijskoj raspodjeli sredstava, kao i o ostvarivanju dodatnih prihoda unutar općih zakonskih preporuka i pravila.

(3) Što smo postigli?

Novi način pripreme izvršenja proračuna prema modelu financiranja u cjelovitom iznosu (lump sum) tek je u početnoj fazi. U osnovi to je projekt važan za cijeli sustav visokog obrazovanja i znanosti i morala je biti zadaća i odgovornost vlade i resornog ministarstva da mnogo prije uzmu u obzir ozbiljne primjedbe na financiranje znanosti i visokog obrazovanja i odobri cjelovit projekt koji bi za cijeli sustav našao bolja rješenja nego što je to dosad bilo, a na akademskom sustavu je odgovornost za kvalitetu.

No, i o tim smo se pitanjima pomaknuli s mrtve točke. Doduše, Ministarstvo se dosad više bavilo informacijskim sustavom nego suštinom stvari, ali je zato Sveučilište nakon višegodišnjih nastojanja tek nedavno uspjelo uvjeriti, vjerojatno ministra, u nužnost ozbiljnog pristupa tom problemu.

U poslovno-financijskim pitanjima u proteklom su razdoblju pokrenuti integracijski procesi. Tako su npr. proračunska sredstva sa stavke kapitalna ulaganja transparentno podijeljena; pokrenut je projekt izrade prostornih standarda za visokoobrazovne institucije.

Završena je prva faza kapitalnih ulaganja iz kreditnih sredstava o kojoj je cijela akademska zajednica Sveučilišta u Zagrebu imala mogućnost dati svoje mišljenje.

Osvrt na Bolonjski proces (nastava i studenti)

Izvješće o nastavi i studentima usko je povezano s Bolonjskim procesom, a o toj temi održani su mnogobrojni seminari, tribine, radionice, kongresi i konferencije i napisano je mnoštvo stranica i o početnom stanju, i o razvojnim ciljevima, kao i o dosadašnjim uspjesima i neuspjesima. Upućene su i mnoge kritike, od onih, usudim se reći, koji nisu znali, a možda i danas ne znaju što je suština Bolonjskog procesa i pronalazili su opravdane i neopravdane razloge za njegovu odgodu. Negativne tendencije u nastavi i odnosu prema studentu koje su prijetile da zavladaju visokoobrazovnom scenom trebalo je zaustaviti. Na vrijeme su odaslane poruke i pripremljene preporuke, ali na vrijeme se nije obaziralo na njih. Zakon i ministarski potpis na Bolonjsku deklaraciju i Communiqué na ministarskim konferencijama odredio je rokove, a naš korak «grlom u jagode» ubrzao je ostvarenje boljih uvjeta za provedbu kvalitetnije nastave.

O dinamici cijelog procesa, zadovoljstvu i nezadovoljstvu nastavnika i studenata imamo prigodu opet prigovoriti na sveučilišnoj tribini 16. studenoga ove godine u Društvu nastavnika.

Tema «nastava i studenti» ne prestaje biti središnja sveučilišna tema. Uvjerena da će ona i nadalje biti dominantna i odnosit će se prije svega na osuvremenjivanje i racionalizaciju studijskih programa, metoda i mehanizama prijenosa znanja. Njihovo poboljšanje pridonosit će općem boljitku sveučilišnog sustava.

Časopis Republika objavio je nedavno moj prilog koji sam naslovila «Organizacijske promjene u visokom obrazovanju: Institucijska autonomija-odgovornost-kvaliteta», a kojem je glavni urednik dodao moto: «**Akadska autonomija tek na pragu daljnjih promjena; o poslovnoj i financijskoj autonomiji rasprave tek započinju**».Ovim bih motom i ja završila ovaj osvrt.

Na početku svog mandata govorila sam: ... «bitno je uvijek naglašavati da u autonomnom i funkcijski integriranom sveučilištu svi dobivaju i nitko ne gubi i da raste učinkovitost,

ali i odgovornost – i svake pojedine jedinice i Sveučilišta kao cjeline». Osobno smatram da se nalazimo u dinamičnom procesu promjena, ali da smo podignuli čvrste temelje koji se sastoje od novih odnosa između dijelova (fakulteta i akademija) i cjeline (Sveučilišta). Nadam se da će u primjeni i provedbi, u daljnjem razvoju sveučilišnih djelatnosti, ti odnosi zaslužiti naziv – kolegijalni.

Želim svako dobro svima vama, a posebice rektoru i našem Sveučilištu!